

Mečislav Borák

Oběti „velkého teroru“ v Sovětském svazu v letech 1937 – 1938 původem z Ostravska

V období tzv. velkého teroru v Sovětském svazu v letech 1937 – 1938 bylo z politických důvodů popraveno asi čtvrt milionu obyvatel, včetně téměř pěti set dosud zjištěných Čechů a československých občanů, kteří tam tehdy z různých důvodů žili. Jejich jména mohl zjistit archivní výzkum až po více než půl století, neboť sovětský režim fakta o popravách přísně utajoval. Studie podává charakteristiku dobových příčin a motivů politické perzekuce, jejího průběhu, rozsahu a významu, včetně specifického přístupu sovětských úřadů k národnostním menšinám. Všímá si především obětí z řad československých přistěhovalců, mezi nimiž byli i četní občané původem z Ostravska. U osob zastřelených příslušníky moskevské správy bezpečnosti NKVD mohly být z dochovaných vyšetřovacích spisů zrekonstruovány i jejich životní osudy. Většinou byli obviněni ze špionáže, až již to byl dělník Vladislav Petras z Moravské Ostravy, elektromontér Richard Kaša z Ostravy-Pustkovce, ekonom Rudolf Uvíra z Opavy, inženýr Viktor Polák z Lazů nebo důstojník z povolání Wilhelm Lobkowicz z Frýdku, potomek méně známé větve šlechtického rodu Lobkowiczů. Protože všechny české oběti politických perzekucí v Sovětském svazu dodnes ještě neznáme, bude archivní výzkum dále pokračovat.

Šárka Glombíčková

Výchova k řádné práci podle německého vzoru

(Pracovně výchovné tábory na území Ostravy v době nacistické okupace)

Pracovně výchovné tábory na území protektorátu zřizoval podle říšskoněmeckého vzoru od konce r. 1942 Generální velitel neuniformované protektorátní policie v Praze. Byly určeny především pro ty osoby, které se vyhýbaly pracovnímu nasazení nebo z příkázaného místa utekly. Situace na Ostravsku byla do jisté míry specifická. Vysoká koncentrace těžkého průmyslu a dolů vyžadovala stále nové pracovní síly, což se záhy projevilo nárůstem počtu útěků a neomluvených směn. Z iniciativy policejního ředitelství byl proto po řadě jednání se zástupci místních podniků zřízen již v dubnu 1942 v Přívoze vůbec první pracovně výchovný tábor na území protektorátu. Z nedostatku místa byl v listopadu otevřen ještě tábor ve Vítkovicích. Tábor v Kunčicích vznikl na konci dubna 1943 a patřil k největším táborům v protektorátu. Za celou dobu jejich existence prošlo pracovně výchovnými tábory na území Ostravy více než 13 000 osob.

Martin Juřica

Počátky normalizace na příkladu městského výboru KSČ v Ostravě (září 1968-duben 1971)

Autor se v příspěvku zabývá počáteční fází normalizace v městském výboru KSČ v Ostravě od září 1968 do počátku roku 1971. Jádro normalizátorů zde tvořila konzervativní skupina předválečných členů strany hlásících se k dogmatickému výkladu marxismu-leninismu. Jejich první otevřené vystoupení po intervenci vojsk Varšavské smlouvy proběhlo na mítinku v Ostravě-Vítkovicích již 2. září 1968. Postupně se k této stranické frakci začali přidávat mladší kádry pragmatiků a její vliv byl upevněn ve stranických orgánech a posléze v Národní frontě a sdělovacích prostředcích. Masové stranické čistky byly zahájeny počátkem roku 1970 v souvislosti s výměnou stranických legitimací a probíhaly s jinde nevídanou tvrdostí. V Ostravě bylo ukončeno členství v KSČ skoro 20 000 osobám. K moci se na následujících 20 let dostala jedna z nejkonzervativnějších garnitur v rámci celého tehdejšího Československa.

Pavel Hamza

Padání komunistické bašty aneb Ostrava mezi 17. listopadem 1989 a 3. lednem 1990

Průběh listopadové revoluce 1989 je v regionální i lokální literatuře popsán jen velmi spoře. Platí to i o sametové revoluci v baště komunistického režimu „ocelovém srdci republiky“, Ostravě. Příspěvek zaznamenává chronologii nejvýznamnějších událostí, nejdůležitější místa a hlavní aktéry revolučních dní v Ostravě především v období od brutálního zásahu policie proti demonstraci 17. 11. 1989 do první domácí mimopražské návštěvy nového prezidenta V. Havla v Ostravě 3. 1. 1990. Zachycené události na straně jedné ukazují zpráchnivělost komunistického režimu i tam, kde se zdál být nejsilnější, na straně druhé naznačují počáteční „ostravskou“ rozpačitost a váhavost hegemonu revoluce. Komunisté se téměř nebránili, jen hleděli jak se jim moc (a v některých chvílích v regionech rychleji než v centru) pod vlivem zesilující protirežimní vlny, ztrácí mezi prsty. I tato stať ukazuje jak rychle lidé povstali a sundali chomout předlistopadového režimu.

Blažena Przybylová

Uprchlíci z Haliče na Ostravsku a jejich repatriace po ukončení Velké války

Po vypuknutí 1. světové války v roce 1914 se české země staly útočištěm sta tisíců uprchlíků z Haliče a Bukoviny. V první fázi představovaly obce na Ostravsku v čele s Moravskou Ostravou pro Haličany většinou jen přestupní stanici na jejich cestě do dalších míst v rámci

monarchie. Jen malá část z nich se zde usadila. Po rozpadu monarchie a vyhlášení Československé republiky v říjnu 1918 měli být tito uprchlíci, ve velké většině příslušníci židovského náboženského vyznání, také z politického okresu Moravská Ostrava repatriováni do svých domovů. Jednalo se o více než 400 osob, které měly odejít v průběhu srpna a září 1919. Špatnou technickou připraveností akce úřady a také ne zcela jasně stanovenými pravidly se repatriace značně prodloužila. Ne malou měrou k tomu přispěli i samotní repatrianti, kteří se snažili různými intervencemi svůj odchod oddálit.

Michal Sojčák

Nabývání československého státního občanství v letech 1918–1935

(Na příkladu politického okresu Moravská Ostrava)

Studie se zabývá osudy lidí z politického okresu Moravská Ostrava, jež po roce 1918 automaticky nezískali v meziválečném Československu čl. státní občanství, a proto o něj museli žádat. Nosnou část práce tvoří sledování postojů čl. státních orgánů, které o jednotlivých žadatelích rozhodovaly na základě vlastních národnostních, politických, hospodářských a mravních kritérií. Výsledky výzkumu ukazují, že prvorepubliková státoobčanská problematika úzce souvisí s předválečnou národnostní a politickou situací v regionu, neboť nejméně úspěšní byli uchazeči z těch obcí politického okresu, které byly před rokem 1918 zasaženy německou germanizací.

Jozef Šerka

Městské podniky Velké Ostravy 1924-1938

Článek je pokusem o zhodnocení hospodářského významu městských podniků Moravské Ostravy v letech 1924-1938. Rozbor dochovaných účetních dokladů ukazuje, že většina podniků dokázala pokrýt režijní výlohy i značné výdaje na dluhovou službu, jejich přebytky byly odváděny městu převážně ve formě náhrady výloh, spojených s prací městské pokladny a účtárny. Proto je čistý zisk z městských podniků, vykázaný v účetních uzávěrkách, velmi nízký. Díky tomu mohly podniky snadno před finančním úřadem obhájit svůj obecně prospěšný, neziskový charakter a dosáhnout osvobození od zvláštní výdělkové daně. Podíl podniků na celkových příjmech města nepřesáhl ve daném období 2,6 %, jejich význam spočíval především ve službách, které poskytovaly veřejnosti. Dokládá to i značná výše investic (přes 65 milionů Kč), kterou město v tomto období do svých podniků (především vodárny a jatek) vložilo.

Radoslav Daněk

Ostravské pivovary mezi válkou, krizí a znárodněním (1918-1948)

Studie je věnována vývoji ostravského pivovarnictví od rozpadu Rakousko-Uherska až ke znárodnění po druhé světové válce. Oba ostravské pivovary, jak Strassmannův, tak Český akciový, po překonání poválečné krize obnovily své dřívější výrobní možnosti. Úspěšnost Strassmannů v konkurenčním boji s Českým akciovým pivovarem v době konjunktury 20. let však byla založena na rizikovém úvěrování, což jim v průběhu finanční a hospodářské krize let 30. zlomilo vaz. Pivovar se stal kořistí věřitelských bank, z nichž Česká eskomptní banka jej nakonec plně ovládla. Právě díky ní o pár let později do pivovaru snadno pronikli nacisté, kteří cestou vynucené fúze vytěžili kapitálový potenciál českého pivovaru. Navzdory snahám původních českých akcionářů nebyl tzv. Městský pivovar po válce opět rozdělen ve dva samostatné podniky, což usnadnilo znárodnění ostravského pivovarnického průmyslu.

Hana Šústková

Německé divadelnictví v Moravské Ostravě v letech 1919-1944

Činnost německého divadla v meziválečné Ostravě byla poznamenána změnou státního uspořádání a proměnou postavení německého etnika v novém státě. V jeho důsledku se němečtí divadelníci museli vyrovnat se skutečností, že již nejsou představiteli jediné ostravské městské scény. S proměnou přišly finanční problémy. Téměř celá 20. léta bojovala německá scéna o přežití, změna k lepšímu nastala s příchodem nového ředitele Rudolfa Zeisela, který z ní vybudoval jednu z nejkvalitnějších kulturních institucí v Československu. S jeho nuceným odchodem v roce 1938 došlo i k přeměně složení souboru. Válečná léta 1939-1944 byla obdobím bezproblémové existence, ale zároveň i obdobím, které z pochopitelných důvodů nepřálo uměleckému rozvoji. Činnost scény ukončilo spojenecké bombardování v srpnu 1944 a poválečný odsun německého obyvatelstva z Československa.

Martin Strakoš

Bruselský styl na Ostravsku.

Kapitoly z vývoje architektury a výtvarné kultury 50. a 60. let 20. století

Studie se zabývá obnovou moderní tradice a prosazením pozdního modernismu na Ostravsku po éře stalinského socialistického realismu. Počátky oné obnovy lze klást do roku 1956 po XX. sjezdu KSSS. Zásadní však byl úspěch čs. pavilonu na světové výstavě EXPO 58 v Bruselu roku 1958 a také obezřelé akceptování modernismu establishmentem v celém sovětském bloku. Bruselský styl, nazvaný podle bruselské inspirace, se projevil v architektuře, umění, typografii i designu. Rychle tak prostoupil každodenní život. Studie

zachycuje veřejné polemiky o roli umění v regionálním tisku a zaznamenává hodnotná architektonická a umělecká díla z Ostravy a okolí. Závěr bruselského stylu souvisí s nástupem nových tendencí, ale i s koncem svobodného vývoje po srpnové okupaci 1968. Doznívání jeho forem je zřejmé ještě v polovině 70. let 20. století.

Hana Nétková

Začátky ostravského televizního vysílání a vznik publicistické školy

Televizní stanice Ostrava zahájila své vysílání 31.12.1955. Podle původního záměru měla pouze přebírat pražský program, ale z důvodu nedokončeného spojení s Prahou musela již od počátku připravovat vlastní pořady. V prvních letech převažovaly zpravodajské magazíny, besedy a pohádky pro děti. Nepostačující kapacitu studiového zařízení dokázal záhy nahradit přenosový vůz, s jehož pomocí nabídli ostravští tvůrci svým divákům zajímavá představení z divadel, různá sportovní utkání, ale i unikátní záběry ze severomoravských pracovišť. V šedesátých letech se v souvislosti s řadou úspěšných publicistických cyklů začalo hovořit o ostravské škole a studio si získalo významnou pozici v celostátním vysílání.

Leopold Jančar

Výstavba dálnice na Ostravsku

Problematika dálnice pro Ostravsko je v příspěvku rozdělena do tří oddílů. V prvním je vysvětleno, proč je třeba budovat dálnice a připojit Ostravsko na dálniční síť. Ve druhém oddílu je zmínka o historii přípravy a výstavby dálniční sítě v naší zemi a dálnice D 47 do Ostravy s pokračováním do Polska. V rámci jednotlivých desetiletí jsou popsány prvotní záměry, těžkosti při hledání vhodných variant jejího vedení přes území ostravské aglomerace a konečná územní stabilizace trasy. Třetí oddíl je věnován způsobu realizace dálnice D 47. Od rozdělení trasy na stavby, přes popis problematiky od projekční přípravy po zahájení stavby a časové předpoklady dokončení celého tahu. V závěru oddílu je popsán způsob napojení dálnice na ostatní silniční síť Ostravska a zkvalitnění dopravní infrastruktury území.

Antonín Barcuch, Eva Rohlová

Místopis starého Zábřehu

Článek se zabývá místopisem starého Zábřehu nad Odrou a osady Hulvák, která k němu patřila. Stručný úvod je zaměřen na historii obce, topografické a toponymické aspekty a urbanistický rozvoj obou lokalit. Následuje historický a stavební vývoj jednotlivých objektů:

dvorů, tvrže, zámku, radnice, škol, nemocnice, hřbitovů, četnických a policejních stanic, hasičských zbrojnic, pošt, dětského ústavu, chudobince a sirotčince. Jde o významné stavby vzniklé před rokem 1945. U popisovaných budov je uvedena jejich současná lokalizace v terénu, případně k jakému účelu v dnes slouží. Pro zájemce o historickou vycházku Zábřehem a Hulvákami je přiložena mapa se zakreslením jednotlivých objektů. Historické fotografie, které jsou součástí článku, je možno porovnat se současným stavem stojících budov.

David Pindur

Náboženské bratrstvo Panny Marie Sedmibolestné a černého škapulíře v Polské Ostravě (1753-1783)

Jedním z průvodních jevů a hmatatelných znaků religiozity v katolickém prostředí habsburské monarchie v období baroka byl vznik a existence náboženských bratrstev. Předložená studie osvětluje duchovní klima ve farnosti Polská (nyní Slezská) Ostrava v období od poloviny 17. století a shrnuje dostupné informace o existenci a činnosti zdejšího barokního bratrstva Panny Marie Sedmibolestné a černého škapulíře. Tento kult byl v daném období šířen řádem servitů. Bratrstvo založil při farním kostele sv. Jiří zdejší dlouholetý farář Václav Josef Rubín v roce 1753. Posláním bratrstva bylo snížení počtu protestantů ve farnosti a zvrácení mariánské úcty formou pravidelných bohoslužeb, procesí, společných modliteb růžence či poutí. Bratrstvo patřilo k velmi bohatým a jeho rozpuštění samotným zakladatelem umožnilo použít finanční kapitál ke stavbě nového farního kostela sv. Josefa v l. 1780-1783.

Jaroslava Novotná

Městští policisté v Moravské Ostravě v 1. polovině 19. století

Městská policie byla v Moravské Ostravě založena v roce 1791. Za úkol měla vyšetřovat prosté policejní přestupky, které narušovaly veřejný pořádek, klid a bezpečnost. V čele tohoto úřadu stanul purkmistr a policejní komisař.

Policejní dozor v Moravské Ostravě po dlouhá léta vykonávali pouze policejní=soudní a policejní=vězeňský sluha. První policejní sluha byl zaměstnán až na sklonku roku 1839, druhý pak v roce 1842. Oba měli posílit policejní dozor ve městě, obstarávat postrky a roznášet úřední korespondenci. Policisté byli vybíráni z řad vysloužilých vojáků.

Zlomovým rokem pro městskou policii v Moravské Ostravě byl rok 1848. Tehdy museli být, kvůli úmrtí tří stávajících policistů, přijati noví policejní sluhové. K dalším odchodům došlo v polovině roku 1850. Ve službách města zůstali pak po určitou dobu pouze dva policisté.

Antonín Barcuch, Kateřina Barcuchová

Hygienické poměry v Ostravě v 19. století

Článek se zabývá obecně závaznými předpisy upravujícími čistotu a hygienu ve městech. Konstatuje se, že teprve reformy Marie Terezie znamenají všeobecně platnou úpravu pro sídla v rakouské monarchii. Především stavební řády řeší úpravu záchodků, žump, odpadních kanálů, studní, žlabů apod. Moravská Ostrava vykazuje v 1. polovině 19. století závažné nedostatky pokud jde o čistotu veřejných prostranství, odvoz odpadků, odvod odpadních vod a zajištění hnojišť. Náprava se nedaří ani přes neustálé výtky nadřízených politických úřadů. Plných 34 let přetrvávají závažné nedostatky.

Miloslav Kroček

První důlní exploze a první důlní škody v Moravské Ostravě

S důlní činností na území města Moravské Ostravy je spojena řada problémů. K nejzávažnějším patřila důlní neštěstí. K prvnímu došlo již v roce 1853, a ne v dosud v literatuře uváděném roce 1854. Díky dokumentům uloženým v Zemském archivu v Opavě mohou být v příspěvku přesně rekonstruovány průběh i důsledky první exploze důlního plynu v Moravské Ostravě v roce 1853, při níž zahynulo 10 horníků. Důlní činnost měla za následek i výrony metanu přímo ve městě, a proto se představitelé města snažili v dlouholetém, ovšem marném boji s těžaři a erárem o omezení dolování uhlí pod městem, stejně jako vedli neúspěšná jednání proti postavení a provozu koksovny u dolu Karolina, která otravovala ovzduší v Ostravě až donedávna.

Jana Prchalová

Školství v Přívoze od nejstarších dob do počátku 20. století

Počátky školy v původně zemědělské a jazykově české obci Přívoz jsou spojeny s existencí místní triviální školy (1786). Druhá polovina 19. století přinesla hospodářský rozkvět obec a s ním spojený populační nárůst, vyvolaný migrací z jazykově německého a polského prostředí. Politický vliv obyvatel německé národnosti, opírající se o silné ekonomické a společenské pozice, se projevil v energickém prosazování německého školství. Od 90. let 19. století obecné a mateřské školy byly jazykově rozděleny na české a německé. Polské obyvatelstvo mohlo posílat své děti do obecné a mateřské školy s polským vyučovacím jazykem teprve od roku 1908. Do vzniku první republiky docházelo ze strany přívozké

radnice k preferování německého školství na úkor českého, což vyvolalo masové veřejné nepokoje českého obyvatelstva v letech 1904-1908.

Michal Zezula, Zbyněk Moravec, Petr Kočár, Zdeňka Sůvová

Archeologické výzkumy na Masarykově náměstí v Ostravě a jejich výpověď k vývoji, hmotné kultuře a životnímu prostředí města ve středověku a raném novověku

Příspěvek shrnuje poznatky z archeologických výzkumů prováděných v letech 2002–2006 na Masarykově náměstí v Ostravě, které přinesly cenné poznatky k vývoji hlavního veřejného prostranství města ve středověku a raném novověku. Archeologicky se rovněž podařilo doložit stopy předlokačního osídlení z 12. století. Dokumentováno bylo dále několik úrovní středověkých dláždění, nejstarší z nich lze datovat do období nepříliš vzdáleného od založení institucionálního města (mezi léty 1267-1279). Tržní funkci tohoto prostoru potvrzují např. relikty jednoduchých dřevěných staveb užívaných pravděpodobně trhovci. Byl zachycen i průběh raně novověkého dřevěného vodovodního potrubí. Vzácným nálezem je olověný poutní odznak, jehož původ lze hledat v jihoitalském Bari. V příspěvku jsou také prezentovány hlavní výsledky archeobotanických a archeozoologických analýz

Vladimír Maňas

Pelikán a kříž. K výjimečné kariéře ostravského rodáka F. X. M. Lefflera (1658-1744)

Ostravský rodák František Xaver Michael Leffler (1658-1744) patří mezi pozoruhodné postavy barokní Moravy. Ačkoli pocházel z měšťanské rodiny, jako příslušník diecézního kléru dosáhl snad nejvyššího možného postavení v rámci kariéry duchovního. V letech 1692-1698 působil jako císařský misionář v Moskvě, pak se vrátil na farnost do Kunštátu. V roce 1702 byl pro úspěšnou misijní činnosti i pastorační práci jmenován královským kanovníkem petrovské kolegiální kapituly v Brně. Zajímavé intermezzo představuje jeho paralelní působení ve funkci prostějovského děkana (1703-1709), naplněné spory s farností i místním magistrátem. Jako petrovský kanovník (od roku 1724 ve funkci kapitulního děkana) podpořil například vydání spisů svého rodáka Valentina Bernarda Jestřábského a zřídil nadaci na podporu dvou studentů z Moravské Ostravy na jezuitských školách v Olomouci či v Opavě.

Eva Rohlová

Dopis města Ostravy o stavbě mostu přes Odru z roku 1572

Edice dopisu, zasláného purkmistrem a radou města Ostravy dne 25. února 1572 pánu Třebovic, Fabiánu Bzencovi z Markvartovic. Jde o nejstarší dokument ve vzácném souboru

ostravské městské korespondence, který je uložen ve fondu Arcibiskupství Olomouc v olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě. Informuje o tom, v jakém stadiu byla tehdy stavba mostu přes Odru, dohodnutá již v roce 1558. Dopis se zachoval v soudobém opisu, má dvě strany a jeho jazykem je čeština.

Mečislav Borák

Victims of “Big Terror” in the Soviet Union in the period 1937–1938, who had their origin in the region of Ostrava

There were about a quarter million people executed because of political reasons in the period of the so-called “big Terror” in the Soviet Union in the period 1937–1938. The number includes almost 500 so far identified Czech and Czechoslovak citizens, who lived there at that time for varied reasons. Their names were found during the archive research conducted more than a half century later because the Soviet regime considered the facts about executions as strictly confidential. The study presents characteristics of the then reasons and motives of this political persecution, its duration, scope and importance, including the specific attitude of Soviet authorities to ethnic minorities. It pays attention to victims among Czechoslovak immigrants, who included many people with their origin in the region of Ostrava. The saved investigation reports allow even for the reconstruction of lives and fates of people shot by members of the Moscow Security Service NKVD. They were mostly accused of spying like, for example, the worker Vladislav Petras from Moravian Ostrava, electrician Richard Kaša from Ostrava-Pustkovec, the economist Rudolf Uvíra from Opava, engineer Viktor Polák from Lazy, or the career army officer Wilhelm Lobkowicz from Frýdek. The last named was a descendant of the known noble Lobkowicz family. As all Czech victims of the political persecution in the Soviet Union are still not known, the archive research will continue.

Šárka Glombíčková

**Education resulting in proper labour following the German example
(Labour-related Educational Camps in the area of Ostrava at the time of Nazi occupation)**

Labour-related educational camps in the area of the Protectorate had been organised by the commander-in-chief of the protectorate police force, not wearing uniforms, positioned in Praha since the end of 1942. They followed the example of the Third Reich. The camps were determined mostly for people who avoided forced labour or who escaped from places ordered to them. The situation in the region of Ostrava was quite specific. The high concentration of heavy industries and mines continuously required new workers and that reflected in a higher number of escapes and not excused absences. After a number of meetings with representatives of local companies, the Police Directorate initiated the first ever labour-oriented educational camp in the area of the Protectorate. It was founded in Přívoz in April 1942. Then, there was just another camp prepared in Vítkovice because of the shortage of places in the first camp.

The camp in Kunčice was established at the end of April 1943 and it was one of the biggest camps in the Protectorate. More than 13 000 people passed through the labour-oriented educational camps during their existence.

Martin Juřica

Beginnings of the “normalisation” on the example of the City Committee of the Czechoslovak Communist Party in Ostrava (September 1968-April 1971)

The author discusses the first stage of normalisation within the City Committee of the Czechoslovak Communist Party in Ostrava in the period from September 1968 to the beginning of the year 1971. The core of normalisation actors was made of a conservative group of pre war party members enforcing the dogmatic presentation of Marxism-Leninism. Their first public presentation after the intervention by the Warsaw Pact armies took place at the meeting in Ostrava-Vítkovice on the 2nd of September 1968. This party fraction was progressively joined by younger pragmatic members and their influence was further strengthened in Party bodies and within the National Front and mass media. The big Party purges started at the beginning of 1970 in connection with the exchange of Party Membership Cards. The purges were stricter than elsewhere. Almost 20 000 people got their Party memberships cancelled in Ostrava. One of the most conservative regimes in then Czechoslovakia got into power for the next 20 years.

Pavel Hamza

The collapse of the Communist Bastion, Ostrava, between the 17th of November 1989 and the 3rd of January 1990

The duration of the November revolution in 1989 has been described within the regional and local literature only briefly. The same is true also about the “Velvet Revolution” in the Bastion of the Communist regime – in the “Steel Heart of the Country”, which was the alias of Ostrava. The contribution records the chronology of the most important events, the most important places, and the main actors in the revolutionary days in Ostrava, especially from the time of the brutal action by the Police against protesters on the 17th November 1989 to the first visit, outside Praha, by the new president V. Havel in Ostrava on the 3rd of January 1990. The described events show the disrepair of the communist regime even in the place where it seemed to be the strongest, but they also suggest the shyness and indecision existing in Ostrava at the beginning of the revolution. Communists did not even try to save the situation and they were only observing how their power was disappearing (in some moments, it was

faster in regions than in the centre) under the influence of the anti-regime wave. This article documents how fast people woke up and put away the yoke of the regime existing before that November.

Blažena Przybylová

Refugees from Galicia in the region of Ostrava and their repatriation after the Big war

Czech land became a refuge for hundreds of thousands of refugees escaping Galicia and Bukowina after the start of WWI in 1914. During the first stage, municipalities in the region of Ostrava and Moravian Ostrava itself were only transfer points on the way of these people from Galicia to other places in the Monarchy. Only a small part of them settled there. These refugees, mostly of the Jewish religion, ought to be repatriated from the political district of Moravian Ostrava back to their homes after the dissolution of the Monarchy and the declaration of the Czechoslovak Republic in October 1918. There were more than 400 people who were supposed to leave during August and September 1919. However, thanks to bad technical preparedness of authorities and also because of the not clearly stated rules, the repatriation took much longer. The people in question contributed to these delays also quite significantly as they tried to postpone their moves by filing varied interventions.

Michal Sojčák

Becoming Czechoslovak citizens in the period 1918–1935

(The example of the political district of Moravian Ostrava)

The study describes the fate of people living in the political district of Moravian Ostrava. They, who did not receive the Czechoslovak citizenship after 1918 automatically, in Czechoslovakia between the wars, had to apply for it. The main part of the study follows the workings by Czechoslovak authorities which were deciding on individual applicants on the basis of nationalistic, political, economic, and moral criteria. Results of the research show that the citizenship issue before WWII closely related to the nationalistic and political situation in the region before WWI. The least successful candidates were living in the district municipalities, which had been influenced by germanization before 1918.

Jozef Šerka

Municipal companies of the Extended Ostrava in the period 1924-1938

The article is an attempt to assess the economic importance of municipal companies existing in Moravian Ostrava in the period 1924 - 1938. The analysis of saved accounting documents

has shown that most companies could cover their overheads and also significant expenditures related to the debt service. Any surpluses were transferred to the city mostly in the form of compensations for expenditures related to the works done by the municipal treasury and the accounting office. This has been the reason why the net profits of municipal companies, reported on balance sheets, are so low. Thanks to that, the companies could easily justify their generally beneficial non profit character and achieve exemption from the special earnings tax, when negotiating with the Tax Office. The share of the companies in the total city income did not get more than 2.6% in that period. Their importance was mostly based on the services provided to the public. The significant levels of investments (more than CZK 65 million), which the city invested into its companies (especially to the water plant and the slaughterhouse) in this period, document this as well.

Radoslav Daněk

Ostrava's breweries in the period between the war, crisis and the nationalisation (1918-1948)

The study deals with the development in the Ostrava's breweries in the period from the collapse of Austrian-Hungarian Empire to the nationalisation after WWII. Breweries in Ostrava, both the Strassmann Brewery and the Czech Joint Stock Brewery had renewed their former production capacities immediately after overcoming the after the war crisis. However, the success of the Strassmann Brewery, when competing with the Czech Joint Stock Brewery during the boom in the 1920s, was based on risky credits and that led to its collapse during the financial and economic crisis in the 1930s. The brewery became the lute of crediting Banks. One of them, the Czech Discount Bank, finally got it under its full controls. Thanks to this Bank, Nazis could easily penetrate the brewery few years later and took advantage of the capital potential of this Czech brewery using the forced fusion. Contrary to efforts of the original Czech stakeholders, this so-called Municipal Brewery was not divided again into two independent companies after the war and that made the nationalisation of the Ostrava's brewing industry easier.

Hana Šústková

German theatre performances in Moravian Ostrava in the period 1919-1944

Activities by the German Theatre in Ostrava between the wars were marked by the change in the arrangement of the state and by the change in the status of the German nationals in the new state. In the results, German theatre workers had to get into terms with the reality that

they were not anymore the representatives of the only municipal scene in Ostrava. The changes resulted also in financial problems. The German Scene fought for survival almost throughout the 1920s and some improvement took place only after the appointment of the new Director Rudolf Zeisel, who made the theatre one of the highest quality cultural institutions in Czechoslovakia. His forced retirement in 1938 resulted also in changes in the group composition. The war years 1939 - 1944 meant the period of hassles free existence, but, at the same time, the period was not too good for the artistic development because of the easily understandable reasons. Activities of the Scene came to their end by the allied forces' bombardment in August 1944 and by the removal of German population from Czechoslovakia after the war.

Martin Strakoš

Brussels' style in the region of Ostrava

Chapters on the development in architecture and fine arts in the 1950s and 1960s.

The study deals with the renewal of modern traditions and the advocacy of late modernism in the region of Ostrava after the era of socialist realism. The beginnings of the renewal could be traced back to 1956, after the 20th Assembly of the Soviet Union Communist Party. However, the success of the Czechoslovak pavilion in the world exhibition EXPO 58 in Brussels in 1958 was the most important as well as the careful acceptance of the modernism by the authorities within the entire Soviet-controlled block. Brussels' style, called after the Brussels inspiration, showed in architecture, arts, typography, and design. It also quickly influenced the daily life. The study presents public debate on the role of arts in the regional press and describes valuable architectonic examples and pieces of art in the region of Ostrava and the surrounding area. The end of Brussels' style was marked by new incoming trends, but also by the end of free development after the occupation by Warsaw Pact armies in August 1968. The last signs of its forms could be found in the mid 1970s.

Hana Nétková

Beginnings of the television broadcasting in Ostrava and the founding of a school of journalism

The television studio Ostrava started broadcasting on the 31st of December 1955. The original plan suggested only broadcasts of programmes originating in Praha, but because of the not yet finished connection with Praha, the studio had to prepare its own programmes since the beginning. They were mostly news, debates and fairy tales for children during the first years. The unsatisfactory capacity of the studio equipment was soon supplemented with an outside

broadcast vehicle with the contribution of which the organisers in Ostrava could offer their audience interesting theatrical performances, varied sport matches, but also unique spots from workplaces all around North Moravia. In the 1960s, thanks to a number of successful journalistic series, people started to talk about the “Ostrava’s school” and the studio has got an important position within the countrywide broadcasting.

Leopold Jančar

Construction of a freeway in the region of Ostrava

The issue of a freeway in the region of Ostrava has been divided into three parts in this study. The first one explains why the freeway should be constructed and why the region of Ostrava should be connected with the freeway network. The second part describes the history of preparations and construction of the network of freeways in our country and the history of the Freeway D 47 the route of which passes through Ostrava and continues to Poland. Individual decades were marked by the first plans, difficulties in finding suitable variants for the route going through the area of Ostrava’s agglomeration and by the final route establishment. The third part deals with the way of implementing the freeway D 47. It describes the issues from the route division into separate constructions, the preparation of projects related to the start of the constructional works and the time schedule related to the whole route completion. The last part of this study describes the way how the freeway would be connected with the road network in the region of Ostrava and how it could improve the quality of the transport infrastructure in the area.

Antonín Barcuch, Eva Rohlová

Geography of the old Zábřeh and Hulváky

The article deals with the geography of old Zábřeh nad Odrou and the settlement of Hulváky, which belonged to Zábřeh. The brief introduction focuses on the history of the municipality, the topographic and toponymic aspects and the urban development of both localities. The historic and constructional development of individual objects like yards, the fort, the chateau, the town hall, schools, the hospital, cemeteries, Police stations, the fire station, post offices, the children’s asylum, the poorhouse, and the orphanage follow. They were important buildings constructed before 1945. In the cases of the described buildings, there is their current location mentioned as well as the purpose for which they are used now. There is even a map with the individual objects marked for people interested in a historical walk through

Zábřeh and Hulváky. Historical photographs also make parts of the article and you can compare objects on them with the current state of these buildings.

David Pindur

Religious Brotherhood of Virgin Mary with Seven Wounds and the Black Scapulary in Polish Ostrava (1753-1783)

One of the accompanying phenomena and tangible signs of religious belief within the Catholic environment of the Habsburg Monarchy was the occurrence and existence of religious brotherhoods in the baroque period. The presented study explains the spiritual climate in the parish of Polish (now Silesian) Ostrava in the period starting in the second half of the 17th century. It summarises the accessible information about the existence and activities of the local baroque Brotherhood of Virgin Mary with Seven Wounds and the Black Scapulary. This cult was spread in that period by the Order of Servites. The Brotherhood was founded by the local long serving priest Václav Josef Rubín in connection with the parish St. George Church in 1753. The Brotherhood's mission was to lower the number of Protestants in the parish and to improve the veneration of Virgin Mary with Seven Wounds with regular religious services, processions, joint rosary prayers, and pilgrimages. The Brotherhood was very rich and its dissolution by its very founder allowed for the use of the financial capital for the construction of a new parish St. Joseph Church in the period 1780-1783.

Jaroslava Novotná

Municipal Police in Moravian Ostrava in the 1st half of the 19th century

Municipal Police was founded in Moravian Ostrava in 1791. Its task was to investigate simple offences related to disturbances of public order and safety. The Mayor and the Police Commissioner headed this Office.

The Police supervision in Moravian Ostrava was performed only by the Police=Court and Police=Jail Servants for many years. The first Police Servant was employed at the end of 1839 and the second one in 1842. The task of both of them was to strengthen the Police supervision in the city, to organise forced transfers of people to places of their origin or registration and to distribute official correspondence. Policemen were recruited from the ranks of retired soldiers.

The year 1848 was the milestone year for the Municipal Police in Moravian Ostrava. New Police Servants had to be recruited because the three former ones died. Further retirements took place in the mid 1850. Only two policemen remained to serve the city for some time.

Antonín Barcuch, Kateřina Barcuchová

The hygienic situation in Ostrava in the 19th century

The article describes the common binding regulations dealing with cleanliness and hygiene in cities. It states that they were the reforms by Maria Teresa which introduced the generally valid regulations to settlements in the Austrian Monarchy. Especially, the construction codes prescribed the designs of toilets, cesspools, waste channels, wells, gutters, etc. Moravian Ostrava reported, in the 1st half of the 19th century, serious shortcomings when it came to the cleanliness of public spaces, waste removal, draining of waste waters, or the organisation of manure pits. The corrective measures were not successful despite continuous reprimands by superior political authorities. Serious problems had prevailed for full 34 years.

Miloslav Kroček

The first explosion in a mine and the first mining damages in Moravian Ostrava

Mining activities in the area of the City of Moravian Ostrava relate to a number of problems. The most serious ones were the mining accidents. The first one took place in 1853 and not in 1854 as it had been stated until now in literature. Thanks to the documents saved in the County Archive in Opava, the duration and results of the first explosion of mining gases in Moravian Ostrava in 1853 can be precisely reconstructed within this contribution. There were 10 miners killed. The mining activities resulted also in methane gas outbursts directly in the city and the city representatives therefore tried to limit coal mining under the city. However, their fight of many years with miners and the relevant state authorities was in vain. They also unsuccessfully tried to stop the construction and operations of the coke plant at the Karolina Mine, which had contaminated the air in Ostrava until recently.

Jana Prchalová

Education in Přívoz, from the oldest times to the beginning of the 20th century

Education beginnings in the originally agricultural and in language Czech municipality of Přívoz related to the existence of the local trivial school (1786). The second half of the 19th century brought an economic boom to the municipality and this resulted in population growth caused by the migration of workers speaking German and coming mostly from the Polish environment. The political influence by residents having the German nationality and supported by strong economic and social positions reflected in the strong enforcement of the German education. Kindergartens had been separated into Czech-speaking and German-

speaking ones since the 1890s. The Polish residents could send their children to kindergartens and elementary schools speaking in Polish only after 1908. The Town Hall in Přívoz had preferred German education, to the detriment of the Czech one, until the establishment of Czechoslovakia. The fact caused mass public unrests in the period 1904 - 1908.

Michal Zezula, Zbyněk Moravec, Petr Kočár, Zdeňka Šůvová

Archaeological research in Masaryk Square in Ostrava and the findings documenting the development, material culture and the environment in the city during Middle Ages and early in Modern Times

The contribution summarises the knowledge based on the archaeological research conducted in Masaryk Square in Ostrava in the period 2002 – 2006. The research contributed new knowledge about the main public space in the city in the Middle Ages and early in Modern Times. Archaeologists also succeeded in documenting signs of settlements in the 12th century. There were several levels of medieval paving found oldest of which is dated in the period not too far from the founding of this institutional city (in the period 1267 - 1279). The market function of this space has been confirmed, for example, by relicts of simple wooden constructions used probably by market stall holders. There has been also the route of a wooden duct, originating in early modern times, determined. The led pilgrim badge originating probably in Bari, in southern Italy, has been a rare finding. The contribution presents also main results of the archae-botanical and archae-zoological analyses.

Vladimír Mañas

A pelican and a cross - on the outstanding career of F.X.M. Leffler (1658-1744) born in Ostrava

František Xaver Michael Leffler (1658-1744), who was born in Ostrava, belongs among outstanding personalities of the baroque Moravia. In spite of his burgess-family origin, he was a member of the diocesan clergy and achieved the highest possible position in the ecclesiastical ranks. In the period 1692 – 1698, he had been an Emperor's missionary in Moscow and, then, he returned back to the parish of Kunštát. In 1702, he was appointed the Royal Canon in the Peter's Council Chapter in Brno, thanks to his successful missionary and parish works. His parallel activities, in the position of a Dean in Prostějov (1703 - 1709), make an interesting intermezzo full of disputes within the parish and the local Council. In the position of the Peter's Canon (in the position of the Chapter Dean after 1724), he, for example, supported the publication of writings by his compatriot Valentin Bernard Jestřábský

and established a foundation supporting two students from Moravian Ostrava in Jesuit schools in Olomouc or Opava.

Eva Rohlová

The letter by the City of Ostrava relating to the construction of a bridge over the River Odra in 1572

Publication of a letter sent by the Mayor and the Ostrava's City Council to Master of Třebovice Fabián Bzenec of Markvartovice on the 25th of February 1572. It is the oldest document in the rare set of Ostrava's municipal correspondence which makes a part of the Olomouc Archbishopric Fund placed in the Olomouc branch of the Land Archive of Opava. It informs about the construction stage of the bridge over the River Odra. The construction had been agreed on in 1558. The letter survived as a copy of the original and it has got two pages. The text is written in Czech.